

Centrum Badań
nad Uprzedzeniami

Postawy wobec rozwiązań kryzysu migracyjnego: Polski Sondaż Uprzedzeń 3

Aleksandra Świderska

Warszawa, 2017

Wprowadzenie: Stosunek do uchodźców

Postawy Polek i Polaków względem kwestii przyjęcia uchodźców stopniowo stają się coraz bardziej negatywne. Wyraźnie pokazują to sondaże Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS), prowadzone systematycznie od maja 2015 roku, kiedy to 33% respondentów opowiedziało się za przyjęciem części uchodźców przybywających do Europy z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki, a 53% było temu przeciwnych. Najnowszy z sondaży - z kwietnia 2017 roku - ujawnił, że odsetek zwolenników przyjęcia uchodźców spadł do 22%, a przeciwników zwiększył się do 74%, co oznacza wzrost o ponad 20 punktów procentowych w przeciągu półtora roku. Warto też zauważyć, że w tym czasie odsetek osób, które nie miały zdania w tej sprawie, zmniejszył się z 14% do 5%¹.

Podobny obraz postaw wobec uchodźców wyłania się z sondaży przeprowadzanych przez Centrum Badań nad Uprzedzeniami (CBU). Jesienią 2016 roku Polki i Polacy byli przeciwni przyjmowaniu uchodźców (około 2/3 respondentów). Uważali, że ich przybycie przyniosłoby Polsce więcej strat niż korzyści i sprawiłoby, że w kraju ogólnie żyłoby się gorzej. Zapytaliśmy również o to, jakie strategie powinno przyjąć państwo polskie i Unia Europejska w obliczu masowego napływu uchodźców do Europy, trwającego od 2015 roku (zwanego też "kryzysem migracyjnym"). Podane strategie obejmowały wykluczanie przybyszów z lokalnych społeczności (np. umieszczanie ich w izolowanych ośrodkach) oraz stosowanie przemocy fizycznej (np. używanie siły do obrony granic) i psychicznej (np. monitorowanie i kontrolę zachowań), ale także działania pozytywne, takie jak wspieranie integracji czy pomoc materialną. Okazało się, że te ostatnie były pochwalane w najmniejszym stopniu. Największe poparcie deklarowano dla stosowania przemocy psychicznej, a dalej w kolejności dla przemocy fizycznej i wykluczania².

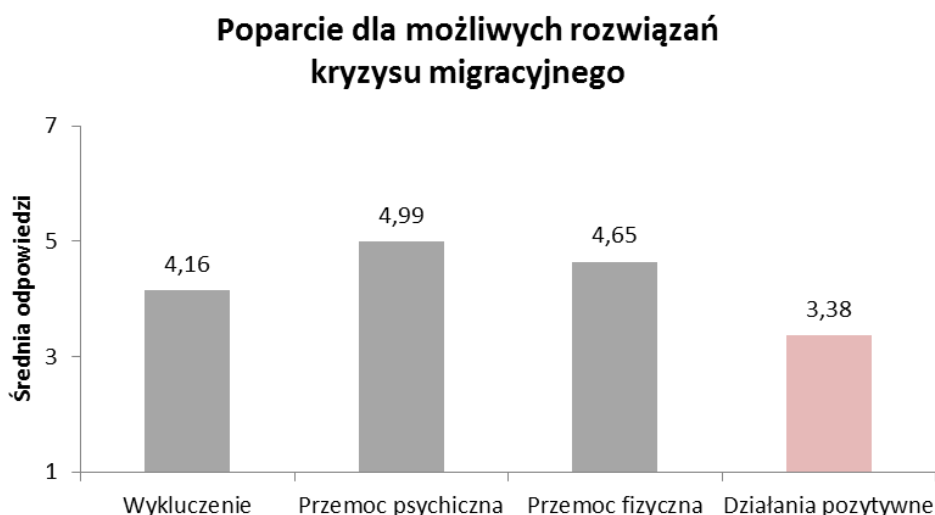
¹ Centrum Badania Opinii Społecznej (kwiecień, 2017). *Stosunek do przyjmowania uchodźców. Komunikat z badań nr 44/2017*. Warszawa: CBOS.

² Winiewski, M., Hansen, K., Bilewicz, M., Soral, W., Świderska, A., Bulska, D. (2017). *Mowa nienawiści, mowa pogardy: Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.

Postawy wobec rozwiązań kryzysu migracyjnego w 2017 roku

Choć w Polsce uchodźców z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki praktycznie nie ma, to temat ten jest nadal obecny w debacie publicznej i niezmiennie budzi duże emocje³. Został zatem przedmiotem ostatniego Polskiego Sondażu Uprzedzeń CBU, który odbył się w maju 2017 roku. Sondaż był oparty na reprezentatywnej próbie Polek i Polaków (wybranych losowo ze zbioru numerów PESEL); wzięło w nim udział 1019 osób (532 kobiety i 487 mężczyzn) w wieku od 18 do 92 lat.

Tak jak w poprzednich sondażach, poprosiliśmy respondentów o ustosunkowanie się do 12 stwierdzeń, które składały się na opisane wyżej cztery strategie postępowania wobec uchodźców. Odpowiedzi były zaznaczane na skali od 1 do 7, gdzie 1 oznaczało *zdecydowany brak zgody* na dane działanie, a 7 - *zdecydowaną zgodę*. Uśrednione odpowiedzi przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Średnie poparcie Polek i Polaków dla czterech wariantów rozwiązań kryzysu migracyjnego.

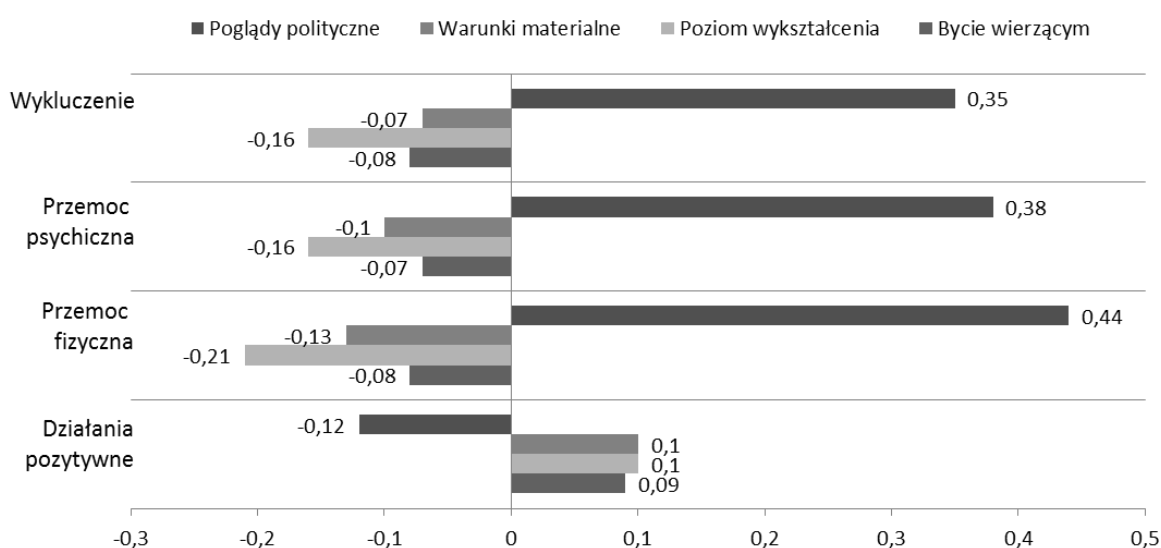
³ Zimmerman, M. (2017, lipiec). Dr Mikołaj Winiewski: 48 procent Polaków w jakimś stopniu odmawia uchodźcom człowieczeństwa. Pobrano z <http://www.wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/dr-mikolaj-winiewski-48-procent-polakow-w-jakims-stopniu-odmawia-uchodzcom/h42mg4v>

Można zaobserwować, że najwyższe poparcie deklarowano dla stosowania przemocy psychicznej wobec uchodźców. W nieco mniejszym stopniu popierano stosowanie przemocy fizycznej, a w jeszcze mniejszym – wykluczenia. Najmniejsze poparcie dotyczyło angażowania się w działania pozytywne skierowane do uchodźców.

Czynniki kształtujące postawy

Czynniki demograficzne

Centrum Badań nad Uprzedzeniami zawsze zbiera w swoich sondażach dodatkowe informacje, które mogą pomóc w wyjaśnieniu określonych postaw. Są to na przykład dane demograficzne. Analizy wykazały, że ani płeć, ani wiek respondentów nie odegrały roli jeśli chodzi o preferencje co do różnych rozwiązań kryzysu migracyjnego. Wiązały się z nimi natomiast czynniki takie jak poglądy polityczne, warunki materialne, poziom wykształcenia i bycie osobą wierzącą, przedstawione na wykresie 2.

Wykres 2. Związki pomiędzy postawami wobec rozwiązań kryzysu migracyjnego a wybranymi czynnikami demograficznymi.

Na liniach horyzontalnych na wykresie 2 (i wszystkich następnych) podano współczynniki oznaczające siłę związków (im wyższy współczynnik, tym dłuższa linia i silniejszy związek); znak współczynników podanych przy tych liniach oznacza kierunek zależności (negatywny albo pozytywny).

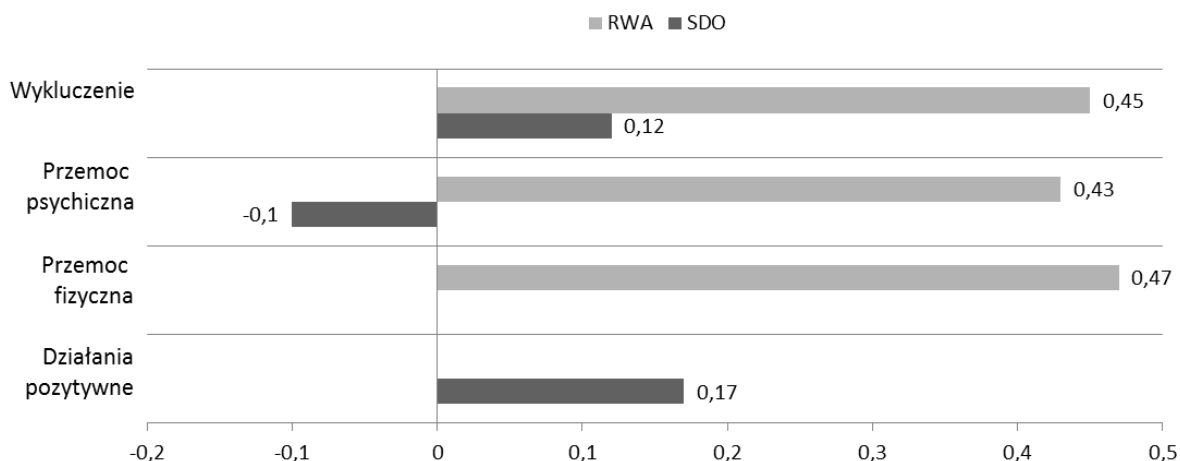
Widać zatem, że poglądy polityczne na osi lewica - prawica najsilniej wiązały się z poparciem dla wykluczania uchodźców i stosowania wobec nich przemocy psychicznej i fizycznej (obszar wykresu od zera w prawo). Im bardziej prawicowe poglądy deklarowali respondenci, tym większa była ich aproba wobec tych trzech rodzajów działań. Dla warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów, poziomu wykształcenia i uważania się za osobę wierzącą wzorzec związków wyglądał inaczej (obszar wykresu od zera w lewo): im gorsze warunki materialne, niższy poziom wykształcenia i bycie głębiej wierzącym, tym większe poparcie dla trzech typów przemocowych działań. Tymczasem wyższe poparcie dla działań pozytywnych wiązało się z poglądami lewicowymi, a także lepszymi warunkami materialnymi, wyższym poziomem osiągniętego wykształcenia i byciem mniej wierzącym.

Czynniki osobowościowe i światopoglądowe

Inne ważne czynniki kształtujące postawy wobec rozmaitych problemów społecznych standardowo mierzone w sondażach CBU to orientacja na dominację społeczną (Social Dominance Orientation, SDO⁴) i prawicowy autorytaryzm (Right-wing Authoritarianism, RWA⁵). Na SDO składa się siła przekonań, że niektóre grupy społeczne powinny dominować nad innymi grupami, co z kolei łączy się z akceptacją istnienia nierówności międzygrupowych. RWA oznacza skłonność do podporządkowywania się autorytetom i przestrzegania zasad i tradycji danego społeczeństwa. Związki SDO i RWA z poziomem poparcia dla możliwych strategii w kontekście kryzysu migracyjnego prezentuje wykres 3.

⁴ Sidanius, J., Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of hierarchy and oppression*. New York, NY: Cambridge University Press.

⁵ Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wykres 3. Związki pomiędzy poparciem dla rozwiązań kryzysu migracyjnego a Orientacją na dominację społeczną i Prawicowym autorytaryzmem.

Analizy ujawniły, że wyższy poziom RWA wiązał się z wyższym poparciem dla wykluczania uchodźców, jak też stosowania przemocy psychicznej i fizycznej, ale nie miał istotnego znaczenia dla poparcia dla działań pozytywnych. Słabsze związki znaleziono dla SDO i poparcia dla wykluczania oraz dla poparcia dla działań pozytywnych. Okazało się również, że niższy poziom SDO wiązał się z większym poparciem dla stosowania przemocy psychicznej wobec uchodźców. Zbliżone wzorce tych związków demonstrowały także nasze wcześniejsze badania⁶.

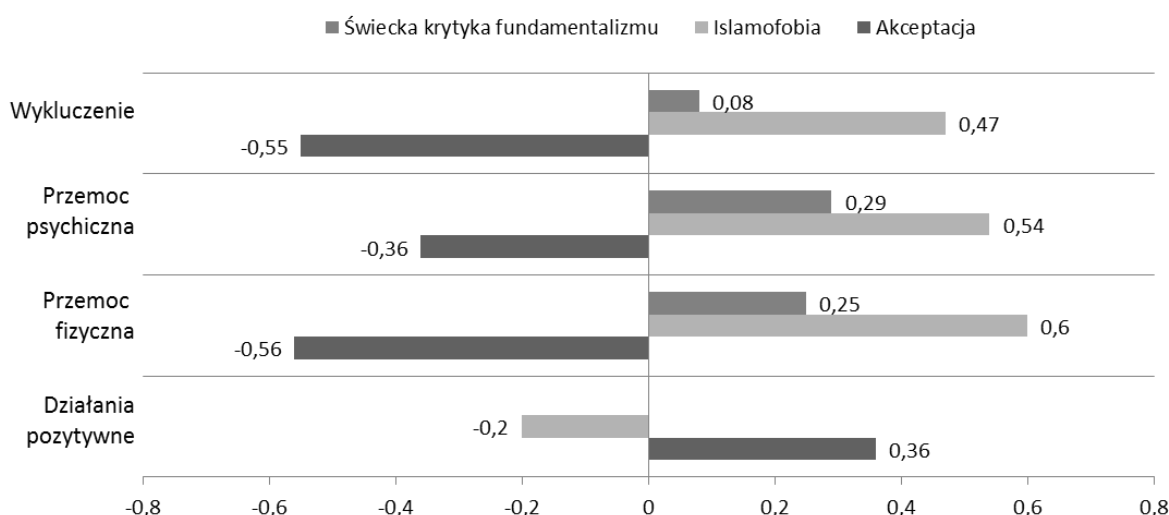
Akceptacja uchodźców i stosunek do muzułmanów

Ostatnią grupą czynników były te określające uogólnione postawy wobec uchodźców i - ponieważ Polki i Polacy zdają się jednoznacznie utożsamiać uchodźców z wyznawcami islamu - wobec muzułmanów. Poziom akceptacji członków danej grupy w codziennych relacjach⁷ - w roli współpracownika, sąsiada czy członka rodziny - jest stałą miarą uprzedzeń stosowaną w sondażach CBU. Mniejsza skłonność do zaakceptowania uchodźcy w wymienionych relacjach odzwierciedla wyższy poziom uprzedzeń. Dodatkowo mierzyliśmy dwa rodzaje

⁶ Świdarska, A., Winiewski, M., Hansen, K. (2016). *Przemoc jako rozwiązanie? Napływ uchodźców w opiniach Polaków*. Warszawa: Centrum Badań nad Uprzedzeniami.

⁷ Bogardus, E. S. (1933). A social distance scale. *Sociology and Social Research*, 17, 265-271.

postaw względem muzułmanów i islamu: islamofobię (czyli uprzedzenia opierające się na przekonaniu, że wierzenia muzułmanów są niebezpieczne, a sami muzułmanie są bardzo odmienni od ludzi z kultur zachodnich) oraz świecką krytykę fundamentalizmu (czyli negatywnym, ale opartym na racjonalnych przesłankach, postrzeganiu muzułmańskich praktyk religijnych)⁸. Związki akceptacji uchodźców, islamofobii i świeckiej krytyki fundamentalizmu przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Związki pomiędzy postawami względem rozwiązań kryzysu migracyjnego a poziomem akceptacji uchodźców w życiu codziennym, islamofobią i świecką krytyką fundamentalizmu.

Na wykresie 4 widać, że analizy dowiodły najsilniejszych związków między poziomem akceptacji uchodźców a poparciem dla trzech przemocowych strategii radzenia sobie z kryzysem. Mniejsza akceptacja wiązała się z większym poparciem. Wyższy poziom islamofobii wiązał się z większym poparciem dla wykluczania i stosowania przemocy psychicznej oraz szczególnie przemocy fizycznej. Słabsze związki w tym samym kierunku zaobserwowano w przypadku świeckiej krytyki fundamentalizmu. Jak można się było spodziewać, większa akceptacja i niższy poziom islamofobii wiązały się z większym poparciem dla działań pozytywnych.

⁸ Imhoff, R., Recker, J. (2012). Differentiating Islamophobia: Introducing a new scale to measure Islamoprejudice and secular Islam critique. *Political Psychology*, 33, 811-824.

Podsumowanie

- Wyniki trzeciej edycji Polskiego Sondażu Uprzedzeń ukazały wyraźną przewagę poparcia Polek i Polaków dla rozwiązań kryzysu migracyjnego opartych na wykluczaniu i stosowaniu przemocy psychicznej i fizycznej, nad rozwiązaniami pozytywnymi.
- Nie znaleźliśmy znaczących różnic w postawach wobec rozwiązań kryzysu migracyjnego pomiędzy kobietami a mężczyznami, ani pomiędzy osobami młodymi a starszymi.
- Głównym czynnikiem kształtującym any-uchodźcze postawy okazała się islamofobia - jak przewidywaliśmy na podstawie wcześniejszych badań, osoby bardziej uprzedzone wobec muzułmanów i islamu wykazywały większą tendencję do popierania przemocy. Następnym takim czynnikiem była niska akceptacja uchodźców, a dalej w kolejności prawicowy autorytaryzm.